

REMISSVAR**2024-05-12**

Handläggare: Robert Öberg

Utbildningsdepartementet

Dnr U2023/03616

Remissvar över betänkandet Uppföljning för utveckling – ett hållbart system för samlad kunskap om villkoren för barn och elever med funktionsnedsättning i förskola och skola (SOU 2023:95)

Riksförbundet FUB är en intresseorganisation som arbetar för att barn, ungdomar och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning (IF) ska kunna leva ett gott liv. Vi är cirka 25 000 medlemmar i 150 lokalföreningar runt om i landet. Personer med IF och deras anhöriga är medlemmar i FUB liksom många andra som delar vår grundsyn.

Sammanfattning

Riksförbundet FUB tillstyrker utredningens samtliga förslag och bedömningar. Vi delar också utredningens uppfattning att förslagen tillsammans bildar en sammanhållen uppföljningsmodell. Det är därför viktigt att betona att samtliga förslag behöver genomföras för att tydliggöra myndigheters ansvar för att följa upp villkoren för barn och elever med funktionsnedsättning i skolväsendet.

FUB delar utredningens uppfattning att den samlade kunskapen om skolsituationen för elever med funktionsnedsättning under lång tid varit alltför bristfällig och fragmentarisk vilket får stora konsekvenser för barn och elever i skolan. FUB har sedan lång tid lyft den totala avsaknaden av nationell statistik gällande elever i de anpassade skolformerna vilket gör förslagen i denna utredning oerhört viktiga för FUB:s målgrupp.

Riksförbundet FUB:s övergripande synpunkter

Rätten till utbildning är en grundläggande rättighet som formuleras i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning¹. Det betyder att ingen person får vägras utbildning på grund av en funktionsnedsättning. Alla elever ska i sin utbildning få det stöd de behöver för att kunna utveckla sina akademiska, mentala och sociala färdigheter så långt som möjligt.

¹ <https://toolkit.funktionsrattskonventionen.se/alla-rattigheter/>

FN:s kommitté för barns rättigheter uttrycker oro över bristen på data uppdelad efter funktionsnedsättning och har i sina senaste rekommendationer uppmanat Sverige att stärka sitt system för datainsamling och att data delas upp på bl.a. funktionsnedsättning.²

FN:s kommitté för personer med funktionsnedsättning uttrycker oro för brister i insamlingen och spridningen av data gällande situationen för personer med funktionsnedsättning.³

Institutet för mänskliga rättigheter rekommenderar att Sverige behöver säkerställa att personer med funktionsnedsättning inkluderas i undersökningar på samma villkor och i samma omfattning som andra. Här lyfter institutet särskilt barn och elever i den anpassade skolan.⁴

Elever med intellektuell funktionsnedsättning i skolan

Riksförbundet FUB har under lång tid påtalat för regering och skolmyndigheter att det saknas en regelbunden uppföljning av de anpassade skolformerna. I riksrevisionens granskning av den anpassade grundskolan⁵ (2018) var en av rekommendationerna till Skolverket att utveckla uppföljningen och utvärderingen av skolformen. FUB välkomnar att Skolverket nu äntligen tagit fram statistik⁶ över vad ungdomar gör efter anpassad gymnasieskola även om statistiken är nedslående och visar att ca 18-31% av eleverna vare sig har sysselsättning, arbete eller studerar vidare efter avslutad gymnasieutbildning. FUB ser ett stort behov av mer statistik gällande anpassade skolformer och menar att det är en förutsättning för att kvalitetssäkra utbildningen och att uppföljningen försvåras av att det saknas resultatstatistik och därmed är det i praktiken omöjligt att följa upp hur stor andel av eleverna som når målen med sin utbildning.

Genom utredningens förslag på ett hållbart system för samlad kunskap om villkoren för barn och elever med funktionsnedsättning i förskola och skola där elever i de anpassade skolformerna för första gången är inkluderade ser FUB stora möjligheter för att kunna följa upp, utvärdera och stärka undervisningen för elever med intellektuell funktionsnedsättning.

Såväl forskning som andra rapporter och undersökningar har visat att undervisningen för elever med intellektuell funktionsnedsättning inte har haft ett tillräckligt fokus på kunskapsuppdraget. Skolinspektionens rapport, *Undervisningen i grundsärskolan – med särskilt fokus på årskurserna 6–9*⁷, visade att en tredjedel av skolorna hade brister i sin undervisning vilket medför en risk för att eleverna inte ges möjlighet att utvecklas i riktning emot målen för utbildningen. I rapporten konstaterar man också att elever inte alltid möts på rätt kunskapsnivå. I Riksförbundets FUB:s skolenkät⁸ till föräldrar 2022 svarar endast en av tre föräldrar att de anser att undervisningen ger barnet mycket goda möjligheter att få nya kunskaper och gå framåt i sitt lärande. Resultaten i enkäten visar också att flickor med intellektuell funktionsnedsättning, både på grund- och gymnasienivå, har sämre möjligheter att gå framåt i sitt lärande och att utveckla självständighet än vad pojkar har. Detta har även Autism Sverige påvisat genom deras skolenkäter 2018-2022 där det tydligt framgår att flickor i lägre grad får anpassningar och stöd än vad pojkar får⁹.

² FN:s kommitté för barns rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport, punkt 10(a-b) [CRC/C/SWE/CO/6-7 \(regeringen.se\)](https://www.unhcr.org/refugees/crc/crc-swe-co-6-7-regeringen.se)

³ FN:s kommitté för personer med funktionsnedsättning, Concluding observations on the combined second and third periodic reports of Sweden, punkt 67-68 <https://www.ohchr.org/en/documents/concluding-observations/crpdsweco2-3-concluding-observations-combined-second-and-third>

⁴ Institutet för mänskliga rättigheter Diarienummer: 6.1.1-165/2023, Kompletterande information till FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

⁵ Grundsärskolans kunskapsuppdrag – styrning, stöd och uppföljning (RiR 2019:13)

⁶ <https://www.skolverket.se/publikationsserier/beskrivande-statistik/2023/sysselsattning-efter-avslutad-anpassad-gymnasieskola---sysselsattning-hosten-2020-och-2021>

⁷ Skolinspektionen, Undervisningen i grundsärskolan- med särskilt fokus på årskurserna 6–9, 2020

⁸ <https://www.fub.se/wp-content/uploads/2023/06/att-fa-vara-sig-sjalv-och-del-av-ett-sammanhang-rapport-skolenkat-fub-2023-webb.pdf>

⁹ [Skolenkäter - Autism Sverige](https://www.fub.se/wp-content/uploads/2023/06/att-fa-vara-sig-sjalv-och-del-av-ett-sammanhang-rapport-skolenkat-fub-2023-webb.pdf)

FUB har vid flertalet tillfällen ställt frågor till Statens Skolinspektion om varför elever i de anpassade skolformerna inte får delta i Skolinspektionens skolenkät¹⁰. Det är beklagligt att elever i de anpassade skolformerna inte får möjlighet att göra sina röster hörda. Även i detta avseende rekommenderar Barnrättskommittén¹¹ att Sverige ska säkerställa rätten för barn med funktionsnedsättning att bli hörda.

Det här är en viktig utredning för Riksförbundet FUB och för elever med funktionsnedsättning i det svenska skolväsendet. Vi får genom våra medlemmar ofta höra att skolan inte ger det stöd deras barn och ungdomar behöver för att utvecklas så långt som möjligt. FUB konstaterar också genom vår skolenkät 2022 att det finns stora brister i undervisningen för barn och elever med intellektuell funktionsnedsättning.

10 Utredningens förslag

10.1 Instruktionerna för Statens skolverk och Statens skolinspektion ändras

Utredningens förslag: Förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk ändras så att det framgår att myndigheten inom ramen för sin verksamhet systematiskt ska samla in uppgifter för att motverka de konsekvenser barns och elevers funktionsnedsättningar medför genom att regelbundet bidra med kunskapsunderlag. Förordningen (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion ändras så att det framgår att myndigheten inom ramen för sin verksamhet systematiskt ska samla in uppgifter för att motverka de konsekvenser barns och elevers funktionsnedsättningar medför genom att regelbundet bidra med kunskapsunderlag.

Riksförbundet FUB tillstyrker utredningens förslag.

10.2 Förstärkt uppföljning av kunskapsresultat och stödåtgärder

Utredningens förslag: Regeringen ska i regleringsbrevet ge Statens Skolverk (Skolverket) i uppdrag att årligen med stöd av Statistiska Centralbyrån (SCB) samköra de individbaserade uppgifter Skolverket, genom SCB, tar in enligt Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:142) om uppgiftsinsamling från huvudmännen inom skolväsendet m.m. gällande kunskapsresultat och olika former av stödåtgärder för elever i förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola och anpassad gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning med uppgifter från Socialstyrelsens patientregister. Syftet är att systematiskt och över tid för att motverka konsekvenser av funktionsnedsättningar hos elever i skolan, följa kunskapsresultat och förekomst av särskilda stödåtgärder för elever med i patientregistret rapporterad funktionsnedsättning. Resultaten ska i första hand redovisas i de grupper av olika typer av funktionsnedsättning som anges i 10.4. Skolverket ska samverka med Socialstyrelsen för att närmare bestämma vilka variabler i patientregistret som är relevanta för i förhållandet till syftet med samkörningen. Enbart dessa uppgifter ska för samkörningen lämnas över av Socialstyrelsen till SCB. Skolverket ska ta ställning till om uppgifterna från skolväsendets huvudmän ska ingå i den officiella statistiken eller utgöra annan statistik. Förordningen (2001:100) om den officiella statistiken ändras så det för framställning av statistik över Skolväsende och barnomsorg för personuppgifter enligt 8 § samma förordning och som avser hälsa för elever även kan göras för elever i, förskoleklass, grundskola och gymnasieskola. Det ger Skolverket och SCB möjligheter att behandla känsliga personuppgifter om elever i de skolformer som läggs till i förordningen. Skolverket och SCB får fördela ansvaret för personuppgiftsansvaret i enlighet med sådan överenskommelse som redan görs när SCB tar fram statistik på uppdrag av Skolverket.

¹⁰ <https://www.skolinspektionen.se/inspektion/skolenkaten/>

¹¹ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport, punkt 31(a)

Riksförbundet FUB tillstyrker utredningens förslag och betonar vikten av att de anpassade skolformerna måste finnas med i Skolverkets uppdrag om uppgiftsinsamling gällande kunskapsresultat och olika former av stödåtgärder.

10.3 Utveckling av reguljära enkätundersökningar

10.3.1 Utveckling av Skolverkets undersökningar om elevers och vårdnadshavares erfarenheter av och attityder till förskola och skola

Utredningens förslag: Regeringen ska i regleringsbrevet ge Statens skolverk (Skolverket) i uppdrag att vart tredje år inhämta information om barn och elever med funktionsnedsättningar och vårdnadshavares erfarenheter och attityder till situationen i förskola och skola. Information från elever ska inhämtas i årskurs 4–9 i grundskola, anpassad grundskola, specialskola, sameskola, samt i gymnasieskola och anpassad gymnasieskola. Information från vårdnadshavare för barn ska inhämtas i förskola, förskoleklass, fritidshem och årskurs 1–3 i grundskola, anpassad grundskola, specialskola och sameskola. För inhämtningen av informationen från elever ska undersökningen Attityder till skolan utvecklas. För inhämtningen av information från vårdnadshavare för barn ska Föräldraundersökningen eller motsvarande utvecklas. Undersökningarna ska kunna användas för att belysa erfarenheter och attityder för barn och elever med funktionsnedsättning i skolväsendet. I detta ska det standardiserade självskattningsmåt som beskrivs i avsnitt 10.4 användas. Specialpedagogiska skolmyndigheten bör bistå Skolverket vid revidering och anpassning av undersökningen för att säkerställa att barn- och funktionsrättsperspektivet synliggörs. För att möjliggöra för Skolverket att behandla de känsliga personuppgifter som myndigheterna tar in i samband med den systematiska och återkommande informationsinhämtningen om barn och elever med funktionsnedsättningar erfarenheter och bedömningar av skolsituationen ändras i bilagan till förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

Riksförbundet FUB tillstyrker utredningens förslag och vill betona vikten av att enkäten anpassas så att elever med intellektuell funktionsnedsättning får rätt förutsättningar att kunna genomföra undersökningen. Vi delar utredningens förslag att Specialpedagogiska skolmyndigheten ska bistå Skolverket för att säkerställa att enkäten anpassas och kompletteras med alternativ och kompletterande kommunikation.

10.3.2 Utveckling av Skolinspektionens undersökningar om elevers och vårdnadshavares erfarenheter och upplevelser av skolan

Utredningens förslag: Regeringen ska i regleringsbrevet ge Statens skolinspektion (Skolinspektionen) i uppdrag att på ett systematiskt och återkommande sätt inhämta information om elever med funktionsnedsättningar och vårdnadshavares erfarenheter och bedömningar av situationen i skolan. Information från elever ska inhämtas i grundskola, anpassad grundskola, specialskola, sameskola samt gymnasieskola och anpassad gymnasieskola. Information från vårdnadshavare ska inhämtas i förskoleklass, fritidshem, grundskola, anpassad grundskola, specialskola och sameskola. För detta syfte ska undersökningen Skolenkäten utvecklas, så att den kan användas för att belysa elever med funktionsnedsättningar och vårdnadshavares erfarenheter och bedömningar av situationen i skolan. I detta ska det standardiserade självskattningsmåt som beskrivs i 10.4 användas. Specialpedagogiska skolmyndigheten ska bistå Skolinspektionen vid revidering och anpassning av enkäten för att säkerställa att barn- och funktionsrättsperspektivet synliggörs. Förordningen (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion ändras så att det framgår att Skolinspektionen systematiskt och återkommande ska inhämta information om barn och elever med

funktionsnedsättnings erfarenheter och bedömningar av skolsituationen.

I skollagen (2010:800) införs en nu bestämmelse som gör det möjligt för Skolinspektionen att samla in uppgifter om hälsotillstånd i sin verksamhet för att enligt 2 kap. 3 § andra stycket samma lag motverka konsekvenser av funktionsnedsättning hos barn och elever (26 kap. 20 a §). I offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) införs en ny bestämmelse för sekretess hos Skolinspektionen för personuppgifter om hälsa som myndigheten med anledning av detta förslag (23 kap. 7 c §).

Riksförbundet FUB tillstyrker utredningens förslag och lyfter återigen vikten av anpassade enkäter för elever med intellektuell funktionsnedsättning. FUB har vid flertalet tillfällen ställt frågor till Statens Skolinspektion om varför elever i de anpassade skolformerna inte får svara på Skolinspektionens skolenkät¹². Det är beklagligt att elever i de anpassade skolformerna inte får möjlighet att göra sina röster hörda. Även i detta avseende rekommenderar Barnrättskommittén¹³ att Sverige ska säkerställa rätten för barn med funktionsnedsättning att bli hörda.

10.3.3 Utveckling av undersökningar om barns och elevers levnadsförhållanden (Barn-ULF)

Utredningens förslag: Regeringen ska ge Statistiska centralbyrån i uppdrag att år 2026 och därefter vart tredje år genomföra undersökningen om barns levnadsförhållanden (Barn-ULF). I detta ska det standardiserade självskattningsmått som beskrivs i avsnitt 10.4 användas.

Riksförbundet FUB tillstyrker utredningens förslag.

10.3.4 Utveckling av kompletterande undersökningar

Undersökningar om elevers hälsa, delaktighet och studieintresse

Utredningens bedömning: Folkhälsomyndigheten bör införa det standardiserade självskattningsmått som beskrivs i avsnitt 10.4 i sin undersökning Skolbarns hälsovanor. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor bör införa det standardiserade självskattningsmått som beskrivs i avsnitt 10.4 i sin undersökning Lokal uppföljning av ungdomspolitiken (LUPP). Statistiska centralbyrån bör införa det standardiserade självskattningsmått som beskrivs i avsnitt 10.4 i sin undersökning Gymnasieungdomars studieintresse.

Riksförbundet FUB delar utredningens bedömning.

10.4 Ett standardiserat mått för att identifiera barn och elever med funktionsnedsättning i skolväsendet

Utredningens förslag: Regeringen ska ge Specialpedagogiska skolmyndigheten i uppdrag att senast den 30 juni 2025 slutföra arbetet med att ta fram ett förslag till standardiserat självskattningsmått gällande funktionsnedsättning. Måttet ska användas i undersökningar om villkor för barn och elever med funktionsnedsättningar för att motverka dess konsekvenser. Arbetet ska ske i samverkan med Statistiska centralbyrån och i samråd med de myndigheter som ska använda detta mått i sina undersökningar (se förslagen i avsnitt 10.3).

Riksförbundet FUB tillstyrker utredningens förslag.

¹² <https://www.skolinspektionen.se/inspektion/skolenkaten/>

¹³ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport, punkt 31(a)

10.5 Longitudinella forskningsstudier, forskningsöversikter och kunskapsöversikter

10.5.1 Stöd för genomförandet av longitudinella studier och särskilt riktade fördjupningsstudier

Utredningens förslag: Regeringen ska anslå 240 miljoner kronor under en tioårsperiod till Forte för utlysningar av forskningsanslag riktade mot området barn och elever med funktionsnedsättning i skolväsendet. De medel som föreslås administreras av Forte ska fördelas inom ramen för två omgångar ansökningar. Av anslaget bör 180 miljoner kronor avsättas för sammanlagt fyra longitudinella studier och 60 miljoner kronor för sammanlagt tio projekt.

Riksförbundet FUB tillstyrker utredningens förslag.

10.5.2 Kunskapsöversikter över skolsituationen för barn och elever med funktionsnedsättning i förskola och skola

Utredningens förslag: Regeringen ska anslå 10 miljoner till Skolforskningsinstitutet och ge institutet i uppdrag att göra regelbundna och återkommande kunskapsöversikter över olika aspekter av skolsituationen för barn och elever med funktionsnedsättning för att motverka funktionsnedsättningens konsekvenser. Vid genomförandet av uppdrag ska Skolforskningsinstitutet samråda med Specialpedagogiska skolmyndigheten och Statens skolverk.

Riksförbundet FUB tillstyrker utredningens förslag.

10.5.3 Annan kunskapssammanställning om barn och elever med funktionsnedsättning i skolväsendet

Utredningens bedömning: Statens skolinspektion bör genomföra regelbundna tematiska kvalitetsgranskningar av situationen för barn och elever med funktionsnedsättning i skolväsendet för att motverka konsekvenser av funktionsnedsättning. Specialpedagogiska skolmyndigheten bör på ett systematiskt sätt ta fram kunskap och information om de stödbehov i skolsituationen för barn, elever och vuxenstuderande med funktionsnedsättning i skolväsendet som myndigheten kommer i kontakt med.

Riksförbundet FUB delar utredningens bedömning.

Trots att anpassad grund- och gymnasieskola är en egna skolformer, görs ytterst få kvalitetsuppföljningar som motsvarar de som görs kontinuerligt i andra skolformer. Detta innebär i praktiken att ingen ansvarig myndighet/huvudman vet hur undervisningen fungerar för eleverna som går i anpassad grund och gymnasieskola eller i vilken utsträckning eleverna når kunskapskraven. Detta är också något Riksrevisionens granskning av den anpassade grundskolan (2018)¹⁴ pekar på och riksrevisionens bedömning är skolmyndigheterna i större utsträckning kunnat prioritera den anpassade grundskolan vid beslut om att genomföra utvärderingar och uppföljningar.

¹⁴ Grundsärskolans kunskapsuppdrag – styrning, stöd och uppföljning (RiR 2019:13)

10.6 Sammanhållande ansvar och samverkan för den samlade analysen

Utredningens förslag: Regeringen ska ge Statens skolverk (Skolverket) i uppdrag att vara ansvarig för och sammanhållande myndighet för uppföljningen och den samlade analysen och redovisningen av villkoren för barn och elever med funktionsnedsättning i skolväsendet för att motverka konsekvenser av funktionsnedsättningar. Vid genomförandet av uppdrag ska Skolverket samråda med Specialpedagogiska skolmyndigheten och Statens skolinspektion.

Riksförbundet FUB tillstyrker utredningens förslag.

10.6.1 Barn- och ungdomsråd

Utredningens förslag: Statens skolverk (Skolverket) ska inrätta ett barn- och ungdomsråd som ska vara delaktigt i uppföljningen och den samlade analysen av villkoren för barn och elever med funktionsnedsättning i skolväsendet. Rådet ska bestå av barn och elever med funktionsnedsättning som representerar funktionshindersorganisationerna. Vid genomförandet av uppdrag ska Skolverket samråda med Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Riksförbundet FUB tillstyrker utredningens förslag.

För Riksförbundet FUB

Christina Heilborn

Förbundssekreterare

Riksförbundet FUB